

Peranan UMNO Menegakkan Islam dalam Perlembagaan Persekutuan: Satu Kajian Secara Kronologikal

The Roles of UMNO in Legislating Islam in The Federal Constitution: A Chronological Study

MOHAMED ANWAR OMAR DIN, WAN AHMAD FAUZI WAN HUSAIN, MAT ZIN MAT KIB & JUNAIDI ABU BAKAR

ABSTRAK

Makalah ini berusaha menelusuri kronologi sejarah pemaktuban Islam dalam Perlembagaan Persekutuan negara Malaysia dengan menyemak pelbagai sumber primer iaitu rekod-rekod rasmi, minit-minit keputusan mesyuarat UMNO-Perikatan, laporan-laporan rasmi kerajaan, akta-akta, ordinan-ordinan, perlembagaan dan akhbar-akhbar berkait dengan Islam dalam kemerdekaan Malaysia di Arkib Negara Malaysia, Kuala Lumpur dan National Archive, London. Bahan-bahan ini dianalisis dengan kritis dan disusun secara kronologikal. Berdasarkan hasil analisis tersebut makalah ini menemui hakikat bahawa sesungguhnya UMNO memainkan peranan paling utama dalam sejarah pemaktuban Perkara 3 dalam Perlembagaan Persekutuan yang menyebut Islam merupakan agama Persekutuan. Dalilnya, UMNO merupakan satu-satunya parti politik yang mengusulkan Islam kepada Suruhanjaya Reid (pada 25 September 1956). Pada asalnya, cadangan tersebut ditolak oleh Raja-Raja Melayu dan kerajaan British. Sekiranya UMNO tidak mengusulkannya maka amatlah besar kemungkinannya tidak ada Perkara 3 dalam Perlembagaan Persekutuan itu seperti adanya pada hari ini. UMNO bukan sekadar menghantar memorandum kepada Suruhanjaya Reid, sebaliknya, ia berusaha secara berterusan untuk menangani tentangan Raja-Raja Melayu dan pihak British itu sehingga akhirnya termaktub juga Islam dalam Perlembagaan. Hakikat ini tidak disedari oleh para penyelidik. Ini berlaku kerana mereka tidak menukili sejarah penggubalan Perlembagaan Persekutuan secara kronologi.

Kata kunci: Sekular; UMNO; Perlembagaan Persekutuan; Suruhanjaya Reid; Majlis Raja-Raja Melayu

ABSTRACT

This article seeks to construct the chronology of the recorded history of Islam legislation in the Federal Constitution by investigating through various primary sources such as official records, minutes of UMNO-Alliance meetings, official government reports, acts, ordinances, constitutions and newspapers related to Islam in the independence of Malaysia at the National Archive of Malaysia in Kuala Lumpur, and the National Archive in London. These materials have been critically analysed and arranged chronologically. Based on the analysis, it is found that United Malays National Organisation (UMNO) had indeed played the most important role in the history of legislating Article 3 of the Federal Constitution, which mentions Islam as the religion of the federation. This is proven by the fact that UMNO was the only political party that had proposed the motion on Islam in the Federal Constitution to the Reid Commission (on 25th September 1956). Initially the motion was rejected by the Malay Rulers and the British government. If UMNO had not proposed it, then, most probably Article 3 of the Federal Constitution would not have existed as it does today. UMNO had not only sent its memorandum to the Reid Commission, but it had also consistently and seriously dealt with the opposition of the Malay Rulers and the British government until Islam was finally enacted in the Constitution. This fact is not realised by researchers. Hitherto, the researchers had not examined the history of the legislation of Islam in the Constitution chronologically. It is for this reason that the real history, especially the role of UMNO in the legislating of Islam in the Constitution, is not visible. Thus, it is recommended that researchers should reconstruct the legislation history of Islam in the Constitution chronologically.

Keywords: Secular; United Malays National Organisation; Federal Constitution; Reid Commission; Malay Rulers Council

PENGENALAN

Peranan UMNO dalam menegakkan Islam di Malaysia, terutamanya dalam pemaktuban Perkara 3 (1), Perlembagaan Persekutuan, bukanlah *klise* propaganda murahan sesebuah parti politik tetapi merupakan hakikat sejarah tanah air. Dalil serta merta, Yang Arif Hakim Abdul Hamid, salah seorang ahli Suruhanjaya Reid, merakamkan pengakuannya dalam Laporan Suruhanjaya tersebut:

“Telah cadangkan oleh Perikatan bahawa Perlembagaan itu hendaklah mengandungi peruntukan yang mengistiharkan Islam sebagai agama Negara.

KENYATAAN ASAL:

“It has been recommended by the Alliance that the Constitution should contain a provision declaring Islam to be the religion of the State.” (F.M.S. Laporan Suruhanjaya Reid 1957:100).

Sesuatu yang perlu diberi perhatian ialah walaupun Yang Arif Hakim Abdul Hamid menggunakan istilah “Alliance” (Perikatan) namun apa yang sebenarnya berlaku ialah usaha untuk memaktubkan Islam dalam Perlembagaan itu adalah dipelopori dan digerakkan oleh UMNO. Hakikat ini terzahir serta merta apabila sejarah pemaktuban Islam dalam Perlembagaan ditelusuri secara kronologi. Secara kronologinya, sejarah pemaktuban Islam dalam Perlembagaan itu bermula dengan tindakan UMNO memasukkan usul Islam dalam Memorandum Perikatan yang dihantar kepada Suruhanjaya Reid pada 25 September 1956. Dalam usul tersebut, UMNO memasukkan cadangan agar Islam dijadikan agama rasmi Persekutuan. Kemudiannya, Memorandum UMNO-Perikatan itu disebut ‘Amanah Politik Perikatan’ (*Political Testament of the Alliance*).

Adalah mustahil sama sekali usul pemaktuban Islam dalam Perlembagaan itu bukannya dari cadangan UMNO kerana parti-parti komponen dalam Perikatan, iaitu Malaysian Chinese Association (MCA) dan Malaysian Indian Congress (MIC), adalah bukan Islam. Apatah lagi ada kalangan parti politik bukan Islam dalam Perikatan itu sendiri secara terang-terangan menentang usul UMNO itu. Ini dilaporkan dalam *The Straits Times*, bertarikh 9 April 1957:

“Ini adalah salah satu saranan yang dikemukakan oleh Cawangan (MIC) ke Ibu Pejabat di Kuala Lumpur untuk perbincangan dalam persidangan MIC di Pulau Pinang. Syor-syor ini adalah Islam hendaklah tidak dicatatkan

dalam Perlembagaan sebagai agama negara kerana kemerdekaan Malaya haruslah demokratik sepenuhnya dengan agama tidak bermain peranan pun dalam politik.”

KENYATAAN ASAL:

“This is one of the recommendations made by the branch to headquarters in Kuala Lumpur for discussion at the MIC conference in Penang. The recommendation was that Islam should not be written into the constitution as the state religion because independent Malaya should be a fully democratic country with religion playing no part in politics.”

Sebenarnya, sikap penentangan parti-parti bukan Islam rakan sekutu UMNO terhadap kedudukan Islam dalam Perlembagaan berterusan sehingga ke hari ini. Nada mereka lebih kurang sama dengan penentangan mereka pada zaman sebelum Merdeka. Sebaliknya, pautan Islam dengan jiwa orang Melayu amat mendalam. Misalnya, Jeannot Abdul Karim & Khairul Anuar Rezo (2012: 114) mengungkapkan, *“Islam dan tradisi budaya Melayu atau ‘adat’ wujud bersama sebagai pengaruh yang besar dalam kehidupan terkini. Kedua-duanya menitikberatkan kelakuan yang harus diikuti dalam setiap unsur kehidupan.”*

Makalah ini berusaha menjelaskan bagaimanakah Islam dapat termaktub dalam Perlembagaan Persekutuan? Pihak manakah yang memainkan peranan dalam memaktubkan Islam dalam Perlembagaan Persekutuan? Sejauh manakah benarnya pandangan yang menyatakan Perlembagaan Persekutuan sebagai perlembagaan sekular?

Makalah ini mempunyai dua objektif utama. Pertama, untuk mengapresiasi peranan UMNO dalam pemaktuban Islam dalam Perlembagaan Persekutuan yang membawa wujudnya Perkara 3 (1) yang ada pada hari ini. Kedua, untuk menyediakan fakta-fakta sejarah yang sahih dan dapat dibuktikan kesahihannya bagi menunjukkan tindakan UMNO mengusulkan pemaktuban Islam dalam Perlembagaan Persekutuan itu bukanlah untuk mengadakan perlembagaan sekular dan juga bukan untuk tujuan upacara (ceremonial functions) walaupun dalam Memorandum UMNO-Perikatan (1956) kepada Suruhanjaya Reid dinyatakan bahawa pemaktuban Islam sebagai agama Persekutuan itu *“tidaklah bermaksud Malaya bukan sebuah negara sekular.”* Makalah ini menghujah bahawa kenyataan tersebut hanyalah satu *helah berhemah (finagle statement)* oleh UMNO untuk mengelakkan tindakan Raja-Raja Melayu yang tidak memberi perkenan terhadap

usaha UMNO yang mahu memaktubkan Islam dalam Perlembagaan Persekutuan itu.¹ Antara dalil-dalil yang dipaparkan dalam makalah ini bagi menunjukkan tindakan UMNO mengusulkan pemaktuban Islam dalam Perlembagaan Persekutuan itu tidaklah untuk mengadakan perlembagaan sekular dan juga bukanlah hanya untuk tujuan upacara ialah peruntukan-peruntukan di dalamnya sendiri yang: 1) melarang orang Islam menjadi murtad (dalam Perkara 11); 2) keputusan Mahkamah Syarīyah tidak boleh dibatalkan oleh Mahkamah Sivil (Perkara 154); 3) Kedudukan agama Islam tidak boleh diganggu-gugat oleh mana-mana kuasa dan undang-undang, malah, kuasa Parlimen tidak boleh mengatasi undang-undang Islam (Perkara 76: 2); 4) Kerajaan Persekutuan boleh membelanjakan wang Persekutuan bagi tujuan menubuh, menyelenggara dan membantu institusi-institusi Islam (Perkara 12: 2); 5) Kerajaan Persekutuan boleh mengadakan tabung kewangan bagi mengembangkan Islam (Perkara 97: 3); 6) Pembayaran Zakat boleh menggantikan pembayaran cukai pendapatan (Perkara 14: 3); 7) meletakkan Yang di-Pertuan Agong sendiri sebagai Ketua Agama Islam di peringkat Persekutuan (Perkara 71: 2d); dan 8) Islam boleh dimasukkan dalam jentera pentadbiran dan juga dijadikan asas penggubalan dasar (Jadual 9, Perkara 74, 77, Senarai Persekutuan). Dalil-dalil *tangible* (ketara) bagi mengukuhkan hujah ini ialah kerajaan pusat di bawah pimpinan UMNO telah mengadakan pelbagai kegiatan untuk membangunkan syiar Islam di peringkat negara (Persekutuan), termasuk menubuhkan Jabatan Hal-ehwal Agama Islam, sejak sebelum merdeka lagi. Kerajaan pusat di bawah pemimpin UMNO juga telah menggunakan peruntukan Kerajaan Persekutuan bagi membina begitu banyak masjid, menubuhkan Pusat Islam dan membantu Pertubuhan Bukan-Kerajaan Islam seperti Pertubuhan Kebajikan Islam Malaysia (atau disebut PERKIM). Selain itu, adalah tidak munasabah UMNO berjuang untuk mengadakan perlembagaan sekular dan menjadikan Islam hanya untuk tujuan upacara (*ceremonial function*) kerana untuk mengadakan perlembagaan sekular dan menjadikan Islam hanya untuk tujuan upacara tidaklah memerlukan mana-mana pihak melakukan perjuangan seperti mana dilakukan oleh UMNO. Oleh itu, tindakan UMNO itu melampaui dakwaan yang dilontarkan oleh pelbagai pihak yang mengatakan UMNO memperjuangkan perlembagaan sekular dan mahu menjadikan Islam

hanya untuk tujuan upacara. Sehubungan itu, tujuan akhir makalah ini adalah untuk memberi fakta-fakta sejarah bagi menunjukkan Perlembagaan Persekutuan tidaklah boleh dianggap sebagai perlembagaan sekular.

KRONOLOGI PEMAKTUBAN ISLAM DALAM PERLEMBAGAAN PERSEKUTUAN MALAYSIA

Sejarah pemaktuban Islam dalam Perlembagaan Persekutuan Malaysia (Artikel 3) yang ada pada hari ini adalah bermula dengan Memorandum UMNO-Perikatan yang dihantar kepada Suruhanjaya Reid pada 25 September 1956. Sebelum itu belum pernah ada dokumen rasmi yang memaktubkan Islam sebagai agama bagi Persekutuan Tanah Melayu. Perlu ditekankan bahawa pada masa Suruhanjaya Reid menyusun Draf Perlembagaan Persekutuan itu, Perlembagaan Persekutuan Tanah Melayu sudahpun ada iaitu apabila termeterainya Perjanjian Persekutuan Tanah Melayu 1948. Ini sekali gus Persekutuan Tanah Melayu sudah pun terbentuk. Cadangan untuk menjadikan Islam sebagai agama rasmi Persekutuan tidak ada dalam Perjanjian tersebut. Di samping itu, cadangan untuk menjadikan Islam sebagai agama rasmi Persekutuan juga tidak dicatatkan dalam *Laporan Suruhanjaya Reid* sendiri, iaitu laporan yang akan dijadikan Draf Perlembagaan Persekutuan yang Merdeka.

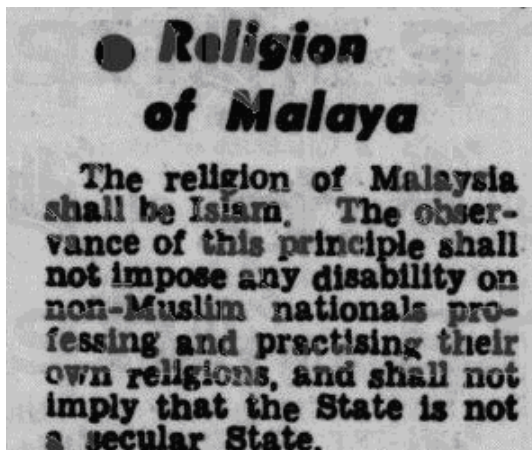
Usul UMNO itu merupakan di antara 131 buah memorandum yang dihantar oleh pelbagai pihak dari seluruh Negeri-negeri Melayu dan Negeri Selat kepada Suruhanjaya Reid yang sedang menjalankan kerja mengutip maklumat dari bulan Jun 1956 hingga Februari 1957. Seperti telah dijelaskan, usul UMNO itu diberi tajuk *Political Testament of the Alliance* (atau ‘Amanah Politik Perikatan’). Usul tersebut terdiri daripada 20 halaman, antaranya adalah seperti mana Keratan Laporan tersebut seperti mana berikut:

Keratan Laporan 1: ‘Amanah Politik Perikatan’

- *Agama bagi Malaya*

Agama bagi Malaya hendaklah Islam. Pematuhan prinsip ini tidak akan mengenakan sebarang ketidakupayaan ke atas warganegara bukan-Islam untuk menganuti dan mengamalkan agama-agama mereka, dan ini tidak bermaksud Negara (Persekutuan) bukannya sebuah Negara (Persekutuan) sekular.

KENYATAAN ASAL:

Political Testament of the Alliance

Sumber:

Minit "Hearing" Perikatan-Suruhanjaya Reid di Dewan Majlis Eksekutif Kuala Lumpur pada 27 September 1957. CO 889/4; dan Political Testament of the Alliance: Memorandum by Tunku Abdul Rahman for the Reid Commission, 25th September 1956 CO 889/6.

Seperti mana tercatat dalam Memorandum tersebut (dalam Petikan 1), usul UMNO² itu menegaskan bahawa pemaktuban Islam dalam Perlembagaan tidak akan mengganggu-gugat amalan-amalan keagamaan lain. Seterusnya, ia menyatakan bahawa pemaktuban Islam sebagai agama Persekutuan ("The religion of Malaysia shall be Islam") itu *tidaklah bermaksud Malaya bukan sebuah negara sekular*. Sebagai kenyataan awalan, terdapat beberapa dalil yang menunjukkan penyebutan "sekular" ini hanya satu *helah berhemah (finagle statement)* UMNO untuk mengelakkan daripada bantahan Raja-Raja Melayu terhadap tindakannya mahu memaktubkan Islam dalam Perlembagaan itu. Penjelasan lanjut akan diberikan nanti.

Secara kronologinya, pada peringkat awal, usul UMNO untuk memaktubkan Islam dalam Perlembagaan Persekutuan itu telah ditolak oleh Suruhanjaya Reid kerana atas titah-perintah Majlis Raja-Raja Melayu sendiri yang tidak memberi perkenan kepadanya. Alasan kenapa Suruhanjaya Reid menolak usul UMNO itu diberikan oleh Lord Reid sendiri seperti mana dicatatkan dalam *Laporan Suruhanjaya Reid*:

"Sebahagian besar daripada kami berpendapat bahawa adalah lebih baik perkara ini kekal pada asas ini iaitu berasaskan hakikat yang dititahkan oleh Majlis Raja-Raja Melayu kepada kami — yakni Raja-Raja Melayu membuat pertimbangan bahawa adalah tidak wajar untuk memasukkan perakuan seperti mana dicadangkan itu bahawa anutan orang Islam atau agama Islam diangkat sebagai agama Persekutuan. Raja-Raja Melayu

tidak memberi perkenan terhadap perakuan seperti itu dimasukkan dan itu merupakan titah bersifat khusus yang mana saya sendiri memainkan peranan amat kecil di dalamnya."

KENYATAAN ASAL:

"The majority of us think that it is best to leave the matter on this basis, looking to the fact that Counsel for the Rulers said to us — It is Their Highnesses considered view that it would not be desirable to insert some declaration such as has been suggested that the Muslim Faith or Islamic Faith be the established religion of the Federation. Their Highnesses are not in favour of such a declaration being inserted and that is a matter of specific instruction in which I myself have played very little part" (Report of the Federation of Malaysia Constitutional Commission, 1957, iaitu Laporan Suruhanjaya Reid Kuala Lumpur: Government Press, 1957: 73).

Kenyataan sama diberikan oleh Lawson, penasihat undang-undang bagi Raja-Raja Melayu:

"Duli-Duli Yang Maha Mulia, setelah membuat pertimbangan, tidak memberi perkenan terhadap sesuatu perakuan berkait dengan anutan agama orang Islam dijadikan agama Persekutuan. Ia (iaitu agama Islam) adalah hal-ehwal di bawah Kerajaan Negeri dan adalah lebih baik ia dikekalkan sebagai hal-ehwal Kerajaan Negeri."

KENYATAAN ASAL:

"Their Highnesses having considered the matter are not in favour of a declaration being included in the Constitution as to the Muslim faith being the established religion of the Federation. This is a state matter and much better left as a state matter." (Verbatim report of hearing granted to Rulers' counsel and representatives, 14–15 September 1957, CO 889/1).

Malah, pada peringkat awal itu juga, tindakan sama dibuat oleh Yang Arif Hakim Abdul Hamid sendiri³—walaupun kemudiannya, iaitu pada peringkat akhir penulisan *Laporan Suruhanjaya Reid* di Rom, Itali beliau mengubah fikiran untuk menerima usul UMNO itu. Yang Arif Hakim Abdul Hamid menjelaskan alasan beliau dengan kenyataan berikut:

*Initially agreed with the other members on the decision to omit any provision for an official religion in the draft Constitution when the subject was discussed.*⁴

Keengganan Majlis Raja-Raja Melayu memberi perkenan kepada usul UMNO itu dijelaskan oleh para baginda Raja-Raja Melayu sendiri dalam *Proposals of Their Highnesses the rulers made to the Constitutional Commission* bertarikh 12 September 1956 yang dihantar kepada Suruhanjaya Reid. Dalam Cadangan Raja-Raja Melayu itu, terdapat dua sebab utama kenapa Raja-Raja Melayu enggan memberi perkenan untuk menjadikan Islam sebagai agama bagi Persekutuan: Pertama, "it would encroach on their traditional position as heads of the Muslim religion in their respective

states and urged the Commission not to insert any such article.” Kedua, Raja-Raja Melayu merasakan “any interference with the established position of faith in the states could threaten internal security and the success of the on-going anti-insurgency campaign (*Proposals of Their Highnesses the rulers made to the Constitutional Commission*, 12 September 1956, B/X/5/III (93), Dlm. *Ivor Jennings Papers*, 1956).

Ekoran penolakan tersebut, Tunku Abdul Rahman Putra al-Haj mengadakan beberapa langkah susulan. Antaranya, pada 24 September 1956, Tunku Abdul Rahman mengadakan rapat umum di Kota Bharu, Kelantan. Dianggarkan seramai 7000 orang menghadirinya (*The Straits Times*, 24 September 1956). Akhbar *The Straits Times*, 24 bertarikh September 1956 (Alliance: We Stand Firm) melaporkan rapat umum tersebut seperti mana diberikan dalam Keratan Akhbar 1.

Keratan Akhbar 1:

Tengku: Tidak ada tolak-ansur mengenai kedudukan orang Melayu

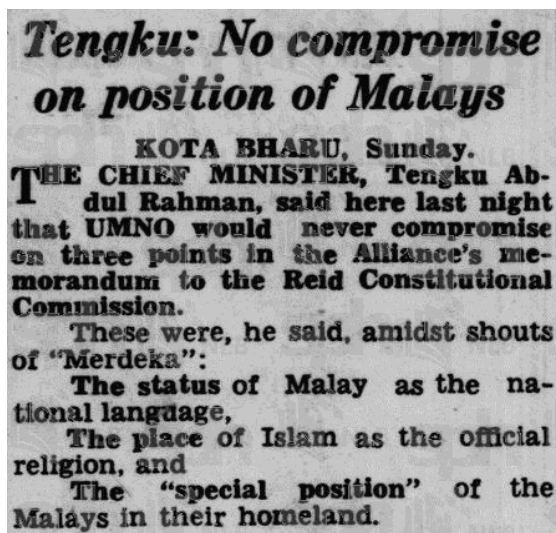
KOTA BHARU: Ahad.

KETUA MENTERI, Tengku Abdul Rahman, berkata di sini malam tadi bahawa UMNO tidak sekali-kali bertolak-ansur tentang tiga perkara dalam Memorandum Perikatan kepada Suruhanjaya Perlembagaan Reid:

Perkara-perkara tersebut, kata beliau, di tengah-tengah laung “Merdeka”:

- Kedudukan status bahasa Melayu sebagai bahasa kebangsaan,
- Meletakkan Islam sebagai agama rasmi, dan
- “Kedudukan Istimewa” orang Melayu di tanah air mereka.

KENYATAAN ASAL:

Sumber: *The Straits Times*, 24 September 1956.

Jumlah 7000 orang hadir dalam rapat umum pada masa tersebut merupakan jumlah yang besar secara bandingan kerana jumlah penduduk Tanah Melayu amnya pada tahun tersebut hanya sekitar 6 juta orang (Perangkaan jumlah penduduk Persekutuan Tanah Melayu pada tahun 1957 adalah 6,278,763 orang (Fell 1959; F.M.S. 1957. Report of the Registrar-General on Population, Births, Death, Marriages and Adoptions: 526) Kenyataan Tunku Abdul Rahman ini amat perlu dicaknakan. Seperti dipaparkan dalam Petikan 2, pemaktuban Islam sebagai agama rasmi Persekutuan merupakan salah satu daripada tiga perkara yang diperjuangkan oleh UMNO secara serius dengan semangat amat tinggi sehingga tidak ada kompromi mengenainya. Hakikat yang tersurat dan tersirat ialah amat jelas tindakan menegakkan Islam sebagai agama rasmi Persekutuan adalah sebahagian daripada perjuangan UMNO. Islam diperjuangkan bersama-sama dengan perjuangan meletakkan bahasa Melayu sebagai bahasa rasmi dan hak keistimewaan orang Melayu di tanah air ini. Kenyataan ini menzahirkan bahawa UMNO tidaklah berjuang dasar nasionalis semata-mata.

Selain mengadakan perarakan umum, UMNO mengadakan gerakan untuk mendapat sokongan dari para pegawai tinggi Melayu dalam Perkhidmatan Awam Persekutuan (MCS) (*Memorandum by the Malay Forum*, 6 August 1956, CO 889/8). Daripada gerakan tersebut ditubuhkan sebuah pertubuhan dalam kalangan pegawai tinggi Melayu dalam Perkhidmatan Anak watan Melayu Persekutuan yang dinamakan “Forum Melayu” (Malay Forum). Antara pemimpin Forum tersebut ialah Yacob Abdul Latif (Pengarah Penerangan, Persekutuan), Raja Mohar Badiozaman dan Abdul Kadir Shamsuddin.

Langkah-langkah susulan itu merupakan dalil yang menunjukkan UMNO amat serius mahu memaktubkan Islam dalam Perlembagaan, bukan sekadar menghantar usul kepada Suruhanjaya Reid.

Lanjutan daripada tindakan UMNO-Perikatan menghantar usulnya (yang disebut *Political Testament of the Alliance* atau ‘Amanah Politik Perikatan’) kepada Suruhanjaya Reid pada 25 September 1956 itu, pada 27 September 1956, para pemimpin tertinggi UMNO bersama MCA dan MIC dipanggil oleh Suruhanjaya Reid ke Dewan Majlis Eksekutif di Jalan Maxwell, Kuala Lumpur.⁵ UMNO diwakili Tunku Abdul Rahman, Datuk Abdul Razak Datuk Hussein, Mohamed Khir Johari dan Senu Abdul Rahman. Manakala MCA diwakili oleh Yong Pung How dan Ng Ek

Teong, dan MIC oleh V.T. Sambantham dan K. Ramanathan. Walau bagaimanapun, perjumpaan tersebut tidak membawa apa-apa hasil; sekadar untuk *hearing* (atau sesi pendengaran).

Suruhanjaya Reid menerus kerja-kerja mendapat maklumat dari pelbagai pihak tanpa memberi perhatian secara khusus terhadap isu Islam yang terkandung dalam usul UMNO. Seterusnya, selepas mengadakan perjumpaan sebanyak 118 kali dan menyemak 131 memorandum dari pelbagai pihak—meliputi orang perseorangan dan organisasi-organisasi dari seluruh Negeri-negeri Melayu dan Negeri Selat—Suruhanjaya tersebut mula menyusun dan menulis draf Perlembagaan. Ini dilakukan di Rom. Alasan mereka melakukan penulisan tersebut di Rom adalah kerana ahli-ahli Suruhanjaya tersebut mahu mengekalkan kedudukan Suruhanjaya tersebut sebagai sebuah badan yang bebas dari pengaruh mana-mana pihak (Suruhanjaya Reid 1957: para 13).

Semasa melakukan penulisan Draf terakhir Perlembagaan di Rom itulah Yang Arif Hakim Abdul Hamid mengubah fikiran untuk menerima usul yang dicadangkan oleh UMNO mengenai pemaktuban Islam dalam Perlembagaan itu. Penerimaan usul UMNO itu dicatatkan dalam F.M.S (1957: 99) Laporan Suruhanjaya Reid:

“Dalam kenyataan beliau selepas Suruhanjaya tersebut bersidang semula di Rom bagi menyediakan draf terakhir, Hamid mengubah fikiran. Beliau menyatakan bahawa cadangan oleh Perikatan itu harus diterima-pakai kerana ia tidak membawa ‘mudarat’ dengan memberi contoh 15 buah negara (yang meletakkan agama sebagai agama rasmi) dalam Perlembagaan masing-masing.”

KENYATAAN ASAL:

“In his note of dissent, written later when the Commission reassembled in Rome to prepare the final draft, Hamid changed his mind. He now stated that the Alliance’s proposal should be adopted as it was ‘innocuous’, pointing out that at least 15 countries had similar provisions in their constitutions.”

Tindakan Yang Arif Hakim Abdul Hamid itu mendapat persetujuan dari ahli-ahli Suruhanjaya Reid yang lain:

“Kesemua Ahli Suruhanjaya tersebut bersetuju untuk tidak memperuntukan klosa tentang agama rasmi. Walau bagaimanapun, pada masa Suruhanjaya tersebut mengadakan perjumpaan kali terakhir pada bulan Februari 1957 di Rom, salah seorang Ahli Suruhanjaya tersebut, Hakim Abdul Hamid dari Pakistan, membuat kenyataan secara berasingan bahawa beliau tidak setuju untuk mengekalkan kedudukan Islam pada asasnya yang awal iaitu terus berada di bawah kuasa Kerajaan Negeri dan beliau menyokong pemasukan Islam sebagai agama rasmi di peringkat Negara (Persekutuan). Cadangan ini

dibentang pada peringkat terakhir mesyuarat tersebut dan mencetuskan begitu banyak kontroversi. Beliau tidak membuat sebarang kenyataan bahawa pada peringkat awal beliau juga tidak setuju untuk mengadakan klosa agama rasmi. Kenyataan beliau itu memberi tumpuan terhadap pelbagai hal-ehwal berkait dengan hak keistimewaan orang Melayu dan kewarganegaraan.

Dalam pengesyoran agar Islam dijadikan agama bagi negara (Persekutuan) itu, Yang Arif Hakim Abdul Hamid menyatakan:

Pengesyoran ini telah juga dicadangkan oleh Perikatan yang menyatakan bahawa haruslah ditegaskan peruntukan yang diperakukan ini tidak akan memaksa sebarang ketidakpercayaan ke atas warganegara bukan-Islam dari segi penganutan, pengembangan dan amalan agama mereka dan tidak akan menghalang Negara (Persekutuan) ini daripada menjadi Negara (Persekutuan) sekular.

KENYATAAN ASAL:

“All the Commissioners agreed not to provide for an official religion clause. However one of the Commissioners, Justice Abdul Hamid from Pakistan wrote a separate Note of Dissent when the Commissioners met for the last time in February 1957 in Rome, to support the inclusion of Islam as the official religion. It was delivered at a late stage in the proceedings and fuelled much controversy. He did not in his Note of Dissent made any reference to the fact that he had earlier agreed not to have an official religion clause. His Note referred to various matters pertaining to the special position of the Malays and citizenship.

In recommending Islam to be the religion of the state, Yang Arif Hakim Abdul Hamid said:

It was also recommended (by the Alliance) that it should be made clear in that provision that a declaration to the above effect will not impose any disability on non-Muslim citizens in professing, propagating and practising their religions, and will not prevent the State from being a secular State” (Report of the Federation of Malaya Constitutional Report 1957: 100).

Sejak itulah buat pertama kalinya Islam dimaktubkan dalam dokumen rasmi Persekutuan. Laporan Suruhanjaya Reid itu siap ditulis pada 11 Februari 1957. Kemudiannya, dalam bulan sama, ia diedar kepada masyarakat umum.⁶

Dengan penerimaan oleh Suruhanjaya Reid itu maka dalam Draf Cadangan Perlembagaan Persekutuan (merangkap Laporan Suruhanjaya Reid—di bawah subtajuk “Note of Dissent by Mr Justice Abdul Hamid,” 1957: para 169) dinyatakan dengan tuntas:

“Adalah telah disyorkan oleh Perikatan bahawa Perlembagaan haruslah mengandungi satu peruntukan yang memperakukan Islam sebagai agama Negara (Persekutuan). Adalah juga disyorkan bahawa haruslah dinyatakan dengan jelas dalam peruntukan tersebut bahawa pengakuan di atas tidak akan menyebabkan sebarang ketidakpercayaan warganegara bukan-Islam menganuti, mengembangkan dan mengamalkan agama mereka, dan tidak akan menghalang Negara (Persekutuan) daripada menjadi sebuah Negara (Persekutuan) sekular.

Mengenai perkara ini, pengesyoran Perikatan sebulat suara agar pengesyoran mereka harus diterima dan satu peruntukan mengenainya harus dimasukkan ke dalam Perlembagaan sama ada selepas Artikel 2 dalam Bahagian 1 atau pada permulaan Bahagian XIII. Islam hendaklah menjadi agama bagi Negara (Persekutuan) Malaya, tetapi tidak ada satu pun dalam artikel ini menghalangkan mana-mana warganegara mengamalkan sebarang agama selain daripada Islam untuk menganuti, mengamalkan dan mengembangkan agama tersebut, begitu juga hendaklah tidak ada mana-mana warganegara berada dalam sebarang ketidakupayaan kerana sebab tidak beragama Islam.

KENYATAAN ASAL:

“It has been recommended by the Alliance that the Constitution should contain a provision declaring Islam to be the religion of the State. It was also recommended that it should be made clear in that provision that a declaration to the above effect will not impose any disability on non-Muslim citizens in professing, propagating and practising their religions, and will not prevent the State from being a secular State. As on this matter the recommendation of the Alliance was unanimous their recommendation should be accepted and a provision to the following effect should be inserted in the Constitution either after Article 2 in Part I or at the beginning of Part XIII. Islam shall be the religion of the State of Malaya, but nothing in this article shall prevent any citizen professing any religion other than Islam to profess, practise and propagate that religion, nor shall any citizen be under any disability by reason of his being not a Muslim.”

Seterusnya, pada 21 Februari 1957, *Laporan Suruhanjaya Reid* dihantar kepada Jawatankuasa Kerja Penyemakan Cadangan Perlembagaan Persekutuan (Working Party) di Kuala Lumpur. Jawatankuasa Kerja tersebut dipengerusikan oleh Pesuruhjaya Tinggi British bagi Persekutuan Tanah Melayu sendiri, Sir Donald MacGillivray. Jawatankuasa Kerja ini mengistiharkan secara rasmi bahawa *Laporan Suruhanjaya Reid* itu sebagai Draf Cadangan Perlembagaan Persekutuan yang akan menjadi asas berpemerintahan-sendiri bagi Persekutuan Tanah Melayu atau Malaya.

Jawatankuasa Kerja Penyemakan Cadangan Perlembagaan Persekutuan itu menjalankan tugasnya dari 22 Februari hingga 27 April 1957, dan mengadakan satu siri mesyuarat sebanyak 23 kali. Ahli-ahli Jawatankuasa Kerja tersebut terdiri daripada wakil Majlis Raja-Raja Melayu (empat orang), wakil Kerajaan Persekutuan Tanah Melayu⁷ (empat orang), Pesuruhjaya Tinggi British, Ketua Setiausaha Kerajaan Persekutuan dan Penasihat Undang-undang.⁸ Kesemua ahli Jawatankuasa tersebut adalah dilantik oleh Kerajaan British, Majlis Raja-Raja Melayu dan Kerajaan Persekutuan Tanah Melayu (di bawah UMNO-Perikatan).

Dalam mesyuarat-mesyuarat yang dijalankan itu Tunku Abdul Rahman, selaku Ketua Menteri (kemudian disebut Perdana Menteri) bagi Kerajaan Persekutuan Tanah Melayu, merangkap Ketua UMNO-Perikatan, secara konsisten mengusulkan supaya diadakan satu Artikel khusus dalam Draf Perlembagaan Persekutuan bagi meletakkan Islam sebagai agama rasmi bagi Persekutuan—iaitu sebagaimana diusulkan dalam Memorandum UMNO-Perikatan (*Political Testament of the Alliance*) kepada Suruhanjaya Reid bertarikh 25 September 1956 lalu itu (Minutes of the First Working Committee Meeting, 22 Feb. 1957, CO 941/85).

Tindakan beliau itu membawa hasil yang signifikan. Dalam mesyuarat Jawatankuasa Kerja tersebut yang diadakan pada 22 Februari 1957, usul UMNO itu telah diterima oleh ahli-ahli Jawatankuasa Kerja tersebut untuk dibincangkan selanjutnya. Penerimaan usul ini dapat berlaku kerana ia disokong oleh Pesuruhjaya Tinggi sendiri, iaitu Sir Donald MacGillivray.⁹ Selaku Pesuruhjaya Tinggi, beliau merupakan tokoh paling berpengaruh di Persekutuan Tanah Melayu. Hujah beliau untuk menyokong usul UMNO itu adalah seperti berikut:

“Pada masa ini tidak ada Ketua Agama di dua buah Negeri Selat dan dicadangkan bahawa adalah amat menyenangkan sekiranya Yang di-Pertuan Besar (pada masa selepas merdeka disebut Yang di-Pertuan Agong) dapat menjadi Ketua Agama di negeri-negeri baharu itu, Pulau Pinang dan Melaka.

KENYATAAN ASAL:

“There was at present no Head of the Faith in the two Settlements and suggested that it would be convenient if the Yang di-Pertuan Besar (vis. Yang di-Pertuan Agong) could be the Head of the Faith in the new States of Penang and Malacca” (First Meeting of Working Committee, 22 February 1957, CO 941/85).

Walau bagaimanapun, pada masa tersebut masih belum ada sebarang keputusan dibuat oleh Jawatankuasa Kerja itu mengenai kedudukan Islam dalam Perlembagaan. Sebab utamanya ialah kerana usul tersebut masih dibahaskan oleh wakil Raja-Raja Melayu. Sepanjang mesyuarat-mesyuarat Jawatankuasa Kerja tersebut dijalankan, Raja-Raja Melayu masih belum berasa selesa dengan usul UMNO yang ingin memuktubkan Islam dalam Perlembagaan Persekutuan terutamanya berkait dengan implikasi ke atas kuasa Kerajaan-Kerajaan Negeri ekoran daripada peletakan Islam sebagai agama bagi Persekutuan. Lantaran itulah Majlis Raja-Raja Melayu masih belum memberi perkenan terhadap usul UMNO.

Di samping itu, usul UMNO itu ditentang pula oleh pihak British di London. Misalnya, pada 1 Mac 1957, pihak Commonwealth Relations Office (CRO) di London menghantar telegram kepada Pesuruhjaya Tinggi British di Persekutuan Tanah Melayu yang menegaskan:

“Timbul salah faham tentang sikap Yang Maha Mulia Raja-Raja Melayu mengenai persoalan menjadikan agama Islam sebagai agama rasmi bagi Persekutuan di bawah perlembagaan baharu. Oleh itu, perlulah ditegaskan bahawa Yang Maha Mulia Raja-Raja Melayu berpandangan bahawa ini (iaitu meletakkan Islam sebagai agama Persekutuan) tidak boleh dijalankan berdasarkan dua perkara — pertamanya, seseorang raja Melayu adalah ketua agama Islam di negeri masing-masing yang mana kedudukan agama ini telah diabsahkan di sisi perlembagaan — keduanya, di bawah penyusunan perlembagaan baharu yang dicadangkan ini, agama Islam adalah satu perkara yang dikekalkan terpelihara oleh pihak Negeri. Yang Maha Mulia Raja-Raja Melayu berpandangan bahawa untuk memperakukan agama Islam sebagai agama Persekutuan akan menyebabkan timbul prejudis ke atas kedudukan Raja-Raja Melayu sebagai ketua agama Islam di negeri masing-masing, dan cadangan tersebut akan mencero bohi dengan serius hak-hak Negeri dan kerajaan-kerajaan sepenuhnya apabila menangani persoalan agama Islam.”

KENYATAAN ASAL:

“It appears that misunderstandings have arisen concerning Their Highnesses the Rulers’ attitude to the question of establishing the Muslim religion as the state religion of the Federation under the new constitution. It must, therefore, be made clear that Their Highnesses’ view that this should not be done, is based on two matters – firstly that they are the respective heads of the Muslim faith in their States in which the faith is constitutionally established – secondly that under the present and proposed constitutional arrangements, Muslim faith is a matter which is preserved to the State. It is Their Highnesses’ view that to declare the faith as the established religion of the Federation would then prejudice their own position as heads of the faith in their respective States, and would also seriously encroach upon rights of States and their governments solely to deal with the question of the Muslim faith” (Telegram from CRO, Commonwealth Relations Office, to High Commissioner, 1 March, 1957, CO. 1030/522).

Sebagaimana tercatat dalam laporan ini, pendirian pihak British di London yang tidak bersetuju dengan usul UMNO itu adalah kerana didesak oleh Raja-Raja Melayu. Ekoran daripada itulah, seperti mana dinyatakan di atas, yang menyebabkan pelbagai pihak dalam Jawatankuasa Kerja Penyemakan Cadangan Perlembagaan Persekutuan tidak memberi persetujuan bagi menjadikan Islam sebagai agama rasmi bagi Persekutuan. Sebagaimana akan dijelaskan, kesan daripada pendirian ini telah menyebabkan mesyuarat-

mesyuarat Jawatankuasa tersebut pada masa berikutnya tidak memberi sebarang keputusan mengenai usul UMNO itu.

PERKENAN RAJA-RAJA MELAYU

Walaupun dalam keadaan berhati-hati menghadapi cabaran besar terutamanya bantahan dari Raja-Raja Melayu dan ketiadaan sokongan dari pihak British itu, Tunku Abdul Rahman secara konsisten memberi jaminan kepada pelbagai pihak bahawa Kerajaan Persekutuan di bawah UMNO sebagai parti pemerintah Kerajaan Persekutuan ketika itu setelah memperoleh kemenangan dengan majoriti kerusi besar dalam Pilihan Raya Umum 1955, dengan beliau sendiri sebagai Ketua Menteri tidak akan menjadikan Persekutuan sebuah negara Islam. Tunku juga memberi jaminan tidak akan menubuhkan jabatan hal-ehwal agama Islam di peringkat Persekutuan walaupun sekiranya Islam dimaktubkan dalam Perlembagaan sebagai agama Persekutuan (Minutes of the 19th Meeting of the Working Party, 17 April 1957, CO 941/87). Menurut Tunku lagi, seandainya jabatan berkenaan terpaksa ditubuhkan sekali pun, itu hanyalah untuk tujuan perhubungan (*liaison* purposes) dengan pihak-pihak luar negara (First Meeting of Working Committee, 22 February 1957, CO 941/85). Lanjutan dari kecaknaan Tunku itu, dalam mesyuarat Jawatankuasa Kerja Penyemakan Cadangan Perlembagaan Persekutuan buat kali keenam yang diadakan pada 4 Mac 1957, ahli-ahli Jawatankuasa tersebut membuat keputusan agar usul UMNO itu dibincangkan. *The Straits Times*, 13 Mac 1957 (Second Look at Reid) melaporkan:

“Pada masa ini Raja-Raja Melayu telah memikir semula. Raja-Raja Melayu memberi perkenan ke atas cadangan-cadangan Memorandum Perikatan untuk memasukkan ke dalam Perlembagaan satu perakuan yang meletakkan Islam sebagai agama rasmi dengan syarat ini tidak akan menimbulkan prejudis ke atas kedudukan Raja-Raja Melayu sebagai ketua agama Islam di negeri-negeri mereka secara berasingan. Persekutuan akan kekal sebuah Persekutuan sekular; dan warganegara bukan-Islam tidak mengalami penindasan. Walau bagaimanapun, permasalahan Hak Keistimewaan Orang Melayu lebih banyak menimbulkan kontroversi.”

KENYATAAN ASAL:

“The Rulers have now had second thoughts. They have approved the suggestion of the Alliance memorandum for the inclusion in the constitution of a declaration establishing Islam as the State religion, provided this does not prejudice the present position of the Rulers as heads of the Muslim religion in their separate States. The

Federation would still be a secular State, and non-Muslim nationals would suffer no disability. The problem of special Malay rights, however, is more controversial."¹⁰

Agak menariknya, Lord Reid sendiri (semasa memberi keterangan dalam Parlimen British pada awal bulan Ogos 1957) memberi kenyataan sama:

"Setelah pihak kami mengeluarkan laporan, kami diminta secara khusus oleh Raja-Raja Melayu supaya tidak memasukkan perkara itu ke dalam Perlembagaan. Tetapi kemudiannya Raja-Raja Melayu menukar fikiran sejak kami berada di Malaya dan saya tidak nampak ada bantahan supaya ditukarkan apa yang telah dibuat dalam perlembagaan itu."

KENYATAAN ASAL:

"As we set out in the report, we were specially asked by the Rulers not to put anything of that kind in the constitution. But they have changed their minds since we were in Malaya and I see no objection to the change that has been made in the constitution following upon that" (The Straits Times, 2 August 1957, Lord Reid's criticisms)

Secara ringkasnya, Minit Mesyuarat Jawatankuasa Kerja Penyemakan Kali Ke-6 yang diadakan pada 4 Mac 1957 itu menjelaskan bahawa kelulusan yang diberikan oleh Jawatankuasa Kerja tersebut adalah bersyarat iaitu Perlembagaan Persekutuan yang bakal digubal untuk dijadikan asas pemerintahan-sendiri (Merdeka) nanti harus menjamin keutuhan Artikel 11 dalam Perlembagaan Persekutuan, iaitu memberi kebebasan untuk mengamalkan agama-agama lain.

Terdapat beberapa sebab-musabab yang boleh diajukan kenapa berlakunya perubahan pendirian Raja-Raja Melayu dan ahli-ahli Jawatankuasa Kerja tersebut untuk menerima usul UMNO itu. Pertama, konsistensi cakna Tunku menjelaskan bahawa Persekutuan tidak akan menjadi sebuah negara Islam dan juga tidak akan ditubuhkan jabatan hal-ehwal agama Islam walaupun UMNO meletakkan Islam sebagai agama bagi Persekutuan dalam Perlembagaan. Penjelasan Tunku ini menimbulkan keyakinan dalam kalangan Raja-Raja Melayu bahawa pemaktuban Islam dalam Perlembagaan Persekutuan tidak akan menjejaskan kedudukan Islam di bawah kuasa Kerajaan-Kerajaan Negeri. Kedua, seperti telah dinyatakan, pada masa tersebut UMNO-Perikatan merupakan parti pemerintah Kerajaan Persekutuan. Tunku sendiri adalah Ketua Menteri Kerajaan Persekutuan, Ketua UMNO dan juga Ketua Perikatan. Dengan kedudukan ini, UMNO mempunyai kelebihan dari segi kuasa kerana ia adalah pihak yang mempunyai kewibawaan yang sangat tinggi dalam Kerajaan Persekutuan. Oleh itu, usul yang dibawa oleh

UMNO tidaklah boleh diketepikan begitu saja, termasuk oleh Raja-Raja Melayu sendiri. Ketiga, para penasihat Raja-Raja Melayu sendiri memberi nasihat kepada Raja-Raja Melayu agar menerima usul cadangan UMNO itu. Hal ini dilaporkan oleh *The Straits Times*, bertarikh 14 Mac 1957, yang menyatakan, antara lainnya: *"The rulers' advisers are urging them to accept the declaration of Islam as a state religion."*

Seterusnya, wakil Raja-Raja Melayu meminta satu kenyataan tambahan dimasukkan di bawah Artikel 2A. (Artikel 2A adalah nombor artikel tentang kedudukan Islam dalam Perlembagaan yang dicatatkan dalam Jawatankuasa Kerja. Walau bagaimanapun, dalam Draf Perlembagaan Persekutuan itu ia diberikan nombor lain iaitu Artikel 3. Nombor artikel 3 itu tidak berubah dan nombor inilah yang diguna pakai dalam Perlembagaan Persekutuan Malaysia sehingga ke hari ini). Dalam mesyuarat Jawatankuasa Kerja tersebut buat kali ke-11 yang diadakan pada 12 Mac 1957, wakil UMNO memberi kenyataan berikut mengenai kenyataan tambahan yang diminta oleh wakil Raja-Raja Melayu itu:

"Wakil-wakil Perikatan telah memberi persetujuan bahawa mereka tidak mempunyai hajat untuk menubuhkan Jabatan Hal-ehwal Agama Persekutuan yang mempunyai kuasa eksekutif."

KENYATAAN ASAL:

The Alliance representatives have given an undertaking that it is not their intention to establish a Federal Department of Religious Affairs with executive functions" (Minutes of 11th Working Committee Meeting, 12 March 1957, CO 941/85).

Seterusnya, Tunku secara konsisten berusaha pula untuk memperoleh perkenan Raja-Raja Melayu agar menerima usul UMNO bagi menjadikan Islam sebagai agama bagi Persekutuan bersama dengan perkara-perkara utama yang lain. Pada 28 Mac 1957, Tunku membuat penegasan mengenai perkara-perkara utama yang diperjuangkan oleh UMNO dalam gerakan ke arah pemerintahan-sendiri bagi Persekutuan Tanah Melayu. Menurut beliau perkara-perkara tersebut ialah:

- 1) tanggung jawab untuk menjamin kedudukan Hak dan Keistimewaan orang Melayu hendaklah berada pada Yang di-Pertuan Agong;
- 2) Islam hendaklah menjadi Agama Rasmi Persekutuan dan ditulis dalam Perlembagaan baharu;
- 3) Bangsa Melayu hendaklah menjadi satu-satunya bahasa kebanggaan dan bahasa rasmi walaupun bahasa Inggeris akan terus digunakan selama 10 tahun; dan

- 4) UMNO tidak menerima kewarganegaraan dua negara.

KENYATAAN ASAL:

- 1) *the responsibility for safeguarding the right and privileges of the Malays would be left to the Paramount Ruler;*
- 2) *Islam would become the state religion [vis., Federal Religion] written into the new constitution;*
- 3) *Malay would be the only national and official language, although English would continue to be used for 10 years; and,*
- 4) *UMNO would not accept dual citizenship* (The Straits Times, 29 and 30 March 1957).

Penegasan sama dibuat oleh beliau dalam mesyuarat-mesyuarat Jawatankuasa Kerja seterusnya. Misalnya, *The Straits Times* bertarikh 10 April 1957 melaporkan:

“Raja-Raja Melayu memperoleh maklumat dari wakil-wakil masing-masing mengenai Jawatankuasa Kerja menilai Laporan Reid - tentang kemajuan yang telah dicapai dalam perbincangan-perbincangan tersebut yang mana wakil-wakil mereka itu membuat persetujuan dengan Perikatan mengenai perkara-perkara berikut: Islam akan menjadi agama rasmi Malaya yang merdeka; bahasa Melayu akan menjadi bahasa rasmi dan bahasa kebangsaan; jaminan ke atas hak keistimewaan orang Melayu hendaklah menjadi tanggung jawab Yang di-Pertuan Agong; dan Malaya yang merdeka hanya menerima kewarganegaraan tunggal.”

KENYATAAN ASAL:

“The Rulers heard from their representatives on the Working Party sifting the Reid Report about the progress already made in these discussions. The Working Party had disposed of almost all the major issues.

The Rulers, it is understood, gave their assent to the agreement which their representative had reached with the Alliance on the following points: Islam to be the state religion of independent Malaya; Malay to be the official and national language; Safe-guarded of the special rights of the Malays to be the responsibility of the Paramount Ruler; and a single nationality for independent Malaya.”

Mengenai kedudukan Islam itu, Tunku Abdul Rahman secara konsisten menegaskan bahawa:

“Saya perlu tegaskan bahawa negara (Persekutuan) ini bukanlah Negara (Persekutuan) Islam seperti mana lazim difahami, dan kami hanya meletakkan Islam sebagai agama rasmi bagi negeri-negeri.”

KENYATAAN ASAL:

“I would like to make it clear that this country is not an Islamic State as it is generally understood, we merely provide that Islam shall be the official religion of the State” (Minutes of the 19th Meeting of the Working Party, 17 April 1957, CO 941/87).

Akhirnya, dalam mesyuarat Jawatankuasa Kerja tersebut buat kali ke-23 pada 27 April 1957, iaitu mesyuarat Jawatankuasa tersebut yang terakhir, Raja-Raja Melayu memberi perkenan untuk menerima usul UMNO bagi memaktabkan Islam dalam Perlembagaan Persekutuan sebagai agama bagi Persekutuan. Ekoran daripada itu, Peguam Persekutuan (Attorney-General) diarahkan merangkakan Draf Perlembagaan Persekutuan dengan memasukkan juga peruntukan mengenai Islam itu. Seperti telah dinyatakan, dalam Jawatankuasa Kerja tersebut, peruntukan mengenai kedudukan Islam sebagai agama Persekutuan adalah Artikel 2A. Walau bagaimanapun, dalam Draf Perlembagaan Persekutuan itu ia diberikan nombor lain iaitu Artikel 3. Nombor Artikel ini tidak berubah Perlembagaan Persekutuan Malaysia sehingga ke hari ini.

Walaupun bagaimanapun, UMNO menggiatkan lagi usaha untuk meletakkan Islam dalam Perlembagaan. Antaranya, pada 4 Mei 1957, Jawatankuasa Kerja Kecil Perikatan (Alliance Ad-Hoc Political Sub-Committee) yang dipengerusikan oleh Dato Razak bin Dato Hussein, mempertegaskan lagi kedudukan Islam dalam Perlembagaan:

“Jawatankuasa Kerja Kecil Perikatan bersetuju bahawa Islam hendaklah dijadikan Agama bagi Malaya yang bermerdeka, and hendaklah dimaktabkan dalam Perlembagaan bahawa terdapat kebebasan sepenuhnya untuk mengembangkan dan mengamalkan agama-agama lain dan menubuhkan dan melangsungkan institusi-institusi agama lain itu.”

KENYATAAN ASAL:

The Political Sub-Committee agreed that Islam shall be the official religion of Independent Malaya, and that it should be written into the Constitution that there will be complete freedom to propagate and practice all other religions and to establish and maintain other religious institutions (MNO/SUA, Secretary-General, 154/56, Report to the Alliance National Council, 4 May 1957).

Pada 30 Jun 1957, UMNO mengadakan persidangan secara tertutup yang dihadiri oleh 125 orang perwakilan (Utusan Melayu, 1 Julai 1957). Setelah berlakunya perbahasan selama 11 jam, usul agama Islam diterima oleh perwakilan UMNO itu. Seterusnya, akhbar *The Straits Times* (11 July 1957: 2, ‘Foundation for a great nation’) melaporkan:

“Dalam ucapan (dengan jumlah 3,000 perkataan), Ketua Menteri, Tunku Abdul Rahman, pada hari ini meminta Majlis Perundangan Persekutuan menerima perlembagaan baharu bagi Malaya merdeka.”

KENYATAAN ASAL:

“In a 3,000-word speech of the Chief Minister, Tunku Abdul Rahman, today ask the Federal Legislative Council to accept the new constitution for an independent Malaya.”

ISLAM DALAM PENGGUBALAN PERLEMBAGAAN PERSEKUTUAN

Draf Perlembagaan Persekutuan yang dirangka oleh Peguam Persekutuan itu dijadikan Rang Undang-undang bagi Perlembagaan Kemerdekaan Persekutuan Tanah Melayu (Malayan Independence Bill). Ia dibawa ke Parlimen British (House of Commons) untuk dibahas dan mendapat kelulusan. Pada 9 Julai 1957, Rang Undang-undang tersebut dibaca buat kali pertama, dan pada 12 Julai 1957 ia dibaca buat kali kedua. Di antara berbagai-bagai isu yang dibahaskan, perkara yang turut menarik perhatian ahli-ahli Parlimen British ialah cadangan untuk menjadikan Islam sebagai agama Persekutuan. Tumpuan mereka lebih banyak terhadap implikasi-implikasi yang mungkin akan timbul daripada pemaktuban Artikel 3 itu dalam Perlembagaan Persekutuan. Walau bagaimanapun, Rang Undang-undang tersebut diluluskan pada 19 Julai 1957 tanpa pindaan dari asalnya. Ini dilaporkan dalam *Official Report of Parliamentary Debates Commons*, 19 Julai 1957: 1599:

“Dalam jawapan terhadap perkara berbangkit mengenai agama rasmi, Setiausaha Negeri-negeri Jajahan, Alan Lennox-Boyd, menyatakan beliau bersetuju dengan peruntukan ini kerana ia diterima dengan sebulat suara oleh Majlis Raja-Raja Melayu dan Menteri-Menteri Perikatan. Beliau merasakan sudah wujud jaminan yang mencukupi dalam Perlembagaan untuk mengekalkan kebebasan beragama. Lennox-Boyd menyatakan:

Perlembagaan tersebut mempunyai satu urutan jaminan yang menarik untuk mengekalkan kebebasan beragama yang mana Raja-Raja Melayu dan Kerajaan Melayu-Kelantan Malaya tidak menimbulkan sebarang bantahan. Saya telah membincangkan perkara ini dengan mereka semasa mereka berada di sini [London]. Artikel 3 memperakukan tolak ansur beragama. Artikel 11 memperkukuhkan secara khusus kebebasan beragama secara bererlembagaan. Artikel 12 melarang sebarang bentuk diskriminasi, termasuk diskriminasi beragama, pada masa sama memperkukuhkan hak mana-mana kumpulan agama menjalankan sekolah mereka sendiri dan memperakukan mana-mana agama selain daripada mereka sendiri.”

KENYATAAN ASAL:

“In response to the points raised on state religion, Secretary of State for the Colonies, Alan Lennox-Boyd said he agreed to this provision because of the unanimous view put forward by the Conference of Rulers and the Alliance ministers. He felt there were sufficient safeguards in the Constitution to preserve religious freedom. Lennox-Boyd said:

The Constitution contains a series of impressive safeguards to preserve religious freedom to which the Rulers and the Government of Malaya have raised no objection of any kind.

I discussed this matter with them when they were here. Article 3 proclaims religious toleration. Article 11 specifically entrenches freedom of religion within the Constitution. Article 12 proscribes any form of discrimination, including religious discrimination, at the same time entrenching the right of any religious group to run its own schools and proclaiming in any religion other than his own.”

Seterusnya, pada 29 Julai 1957, Rang Undang-undang tersebut dibahaskan dalam House of Lords. Ini juga diluluskan tanpa pindaan. Ini dilaporkan dalam F.M.S. (1957: 250) *Official Report of Debate in House of Lords 29 July*:

“Rang Undang-undang Kemerdekaan Persekutuan Malaya telah diluluskan dalam Parlimen Britain tanpa sebarang pindaan. Dalam perbahasan dalam Dewan Senat pada 29 Julai (1957), Lord Reid (merupakan ketua Suruhanjaya Perlembagaan Malaya) menjelaskan bahawa Suruhanjaya tersebut tidak memasukkan perundangan mengenai agama rasmi kerana Raja-Raja Melayu meminta secara khusus supaya tidak memasukkannya:

Setelah pihak kami mengeluarkan Laporan kami, kami diminta secara khusus oleh Raja-Raja Melayu, yang merupakan pelindung agama Islam di negeri masing-masing, supaya tidak memasukkan apa jua perkara seperti itu dalam perlembagaan. Tetapi Raja-Raja Melayu telah mengubah fikiran sejak kami berada di Malaya, dan dari fikiran saya sendiri, saya tidak keberatan untuk melakukan perubahan ke atas perlembagaan yang telah dibuat kerana perubahan fikiran Raja-Raja Melayu itu.”

KENYATAAN ASAL:

“The Federation of Malaya Independence Bill was passed in the House of Commons without any amendments. In the House of Lords debate on 29 July (1957), Lord Reid (who had headed the Constitutional Commission in Malaya) pointed out that the Commission did not put in a provision on state religion because the Rulers had specifically urged them not to:

As we set out in our Report, we were specifically asked by the Rulers, who are the guardians of Islam in their respective States, not to put anything of that kind in the Constitution. But they have changed their minds since we were in Malaya, and, speaking for myself, I see no objection in the change that has been made in the Constitution following upon that.”

Seterusnya, Rang Undang-undang tersebut dibawa menghadap Ratu Britain (Queen Elizabeth II). Rang Undang-undang tersebut mendapat perkenan dari Ratu British. Ekoran daripada itu, ia menjadi Akta Kemerdekaan Persekutuan Malaya, 1957, 31 Julai 1957 (*Federation of Malaya Independence Act, 1957, on July 31*) yang diberikan bersama dengan *Orders in Council* yang membebaskan Negeri-Negeri Selat (meliputi Melaka dan Pulau Pinang) sebagai jajahan takluk British.¹¹

Di Tanah Melayu, pada 3 Ogos 1957 berlangsung peristiwa penting iaitu Majlis Raja-Raja Melayu memilih Yang di-Pertuan Negeri Sembilan, Tuanku Abdul Rahman ibni Al-Marhum Tuanku Muhammad, sebagai Yang di-Pertuan Agong. Seterusnya, pada 5 Ogos 1957, berlangsung pemeteraian Perjanjian Persekutuan Tanah Melayu 1957 (*The Federation of Malaya Agreement 1957*) antara Pesuruhjaya Tinggi British sebagai wakil Ratu British (Queen Elizabeth II) dengan Raja-Raja Melayu di King House, Kuala Lumpur. Pemeteraian perjanjian ini adalah perkenan kesemua sembilan orang Raja Melayu untuk membentuk Persekutuan Tanah Melayu secara rasmi sebagai sebuah kesatuan entiti negeri-negeri yang berdaulat. Dalam Perjanjian Persekutuan Tanah Melayu 1957 itulah juga berlakunya pengabsahan secara rasmi kedudukan Islam sebagai agama bagi Persekutuan. Akhbar *The Straits Times* (5 Ogos 1957) melaporkan “Their signatures will mark the birth of a Malayan nation” dan seterusnya mencatatkan:

“Terdapat halangan terakhir dan paling sukar diatasi sebelum janji boleh diubah menjadi satu hakikat. Bentuk Perlembagaan bagi Malaya yang merdeka perlu ditempa — dan haruslah diterima oleh sembilan Raja Melayu. Perbezaan swujud terutama sekali antara Raja-Raja dengan Perikatan, dan akhirnya mereka bersetuju tentang tiga perkara: Persoalan untuk mengistiharkan negara ini sebagai negara Islam, ruang lingkup masing-masing dalam Persekutuan dan Negeri, dan peruntukan sumber kewangan antara Persekutuan dengan Negeri.”

KENYATAAN ASAL:

“There was the final and most difficult obstacle to overcome before the promise could turn into a fact. The form of constitution for an independent Malaya had to be forged—and had to be acceptable to the nine Malay Rulers. The differences existed principally between the Rulers and the Alliance, and they finally resolved themselves to three points: The question of declaring the country to be an Islamic state, the respective spheres of authority in Federal and State governments, and the allocation of financial resources between the Federation and the States.”

Semasa pemeteraian Perjanjian inilah Raja-Raja Melayu mengeluarkan apa yang disebut *Tujuh Wasiat Raja-Raja Melayu* iaitu penegasan Raja-Raja Melayu mengenai tujuh perkara yang perlu dipertahankan oleh semua pihak agar dapat mengekalkan kesinambungan sejarah, kedaulatan, dan kuasa politik Melayu di bawah prerogatif Raja-Raja Melayu. Tujuh perkara tersebut ialah: 1) Keutuhan Persekutuan Tanah Melayu (*Artikel 1*), 2) Tanah Simpanan Melayu (*Artikel 89*), 3) Rejimen Askar Melayu (*Artikel 8f*), 4) Kekuasaan dan kedaulatan Raja-Raja Melayu (*Artikel 181*), 5) Islam sebagai agama bagi Persekutuan (*Artikel 3*), 6) Bahasa Melayu (*Artikel 152*), dan 7) Kedudukan keistimewaan orang Melayu (*Artikel 153*). Perkara-perkara ini distatutkan dalam Perlembagaan Persekutuan di bawah Artikel-Artikel tersendiri seperti diberikan di atas. Perkara-perkara ini menjadi tunjang Perlembagaan Persekutuan dan ianya tidak boleh dipinda tanpa perkenan kesemua sembilan orang Raja Melayu (yang merupakan ahli-ahli Majlis Raja-Raja Melayu). Malah, ianya tidak boleh dibincangkan termasuk dalam Parlimen walaupun terdapat Akta Parlimen yang memberi kuasa kepada ahli-ahli parlimen untuk bebas bersuara dalam ruang parlimen. Penyuaran perkara-perkara tersebut dalam parlimen sekali pun perlu mendapat perkenan Majlis Raja-Raja Melayu terlebih dahulu.

Seterusnya, pada 15 Ogos 1957, Parlimen Persekutuan Tanah Melayu (atau Majlis Perundangan Persekutuan Tanah Melayu) meluluskan Rang Undang-undang Perlembagaan Persekutuan. Lanjutan dari itu, pada 27 Ogos 1957, Parlimen Persekutuan Tanah Melayu (atau Majlis Perundangan Persekutuan Tanah Melayu) bersidang dan meluluskan *Ordinan Perlembagaan Persekutuan No.55, 1957* (*the Federal Constitution Ordinance No. 55, 1957*) bagi mengabsahkan Rang Undang-undang Perlembagaan menjadi Perlembagaan Persekutuan secara rasmi. Pada tarikh itulah wujudnya Perlembagaan Persekutuan secara rasmi yang ada pada hari ini. Walau bagaimanapun, ia dikuatkuasakan pada 31 Ogos 1957. Kelulusan *Ordinan Perlembagaan Persekutuan No.55, 1957* itu dilakukan berasaskan sumber kuasa yang diberikan oleh Perjanjian Persekutuan Tanah Melayu 1948. Perlu ditegaskan bahawa Perjanjian Persekutuan Tanah Melayu 1948 masih terus berfungsi, malah, merupakan *sumber kuasa* yang membolehkan *Ordinan Perlembagaan Persekutuan* yang menjadi asas

Kemerdekaan Persekutuan Tanah Melayu dapat dilulus dan dikuatkuasakan.

Serentak dengan pengabsahan Perlembagaan Persekutuan secara rasmi itu, setiap Negeri Melayu meminda Undang-Undang Tubuh Kerajaan Negeri masing-masing bagi membolehkan *Ordinan Perlembagaan Persekutuan No. 55, 1957* itu dapat dikuatkuasakan di Negeri-Negeri Melayu dan juga bagi membolehkan sebahagian daripada kuasa Kerajaan-Kerajaan Negeri dapat *didelegatekan* ke Persekutuan. Ordinan tersebut memberi kuasa kepada Perlembagaan baharu itu (dengan had-had tertentu iaitu berasaskan perkara-perkara dalam Senarai Persekutuan dalam Jadual 9 Perlembagaan Persekutuan) dapat dijalankan di Negeri-Negeri Melayu dan juga di Negeri-Negeri Selat. Daripada kuasa-kuasa yang *didelegatekan* oleh Kerajaan-Kerajaan Negeri itulah yang membentuk Persekutuan Malaya (Persekutuan Tanah Melayu) yang menjadi asas keberadaan Malaysia pada hari ini—apabila berlakunya penyertaan Sabah dan Sarawak pada tahun 1963. Sekiranya Kerajaan-Kerajaan Negeri tidak *mendelegatekan* sebahagian kuasa mereka itu maka tidak akan wujud negara Malaysia pada hari ini. Pada 28 Ogos 1957, Tunku Abdul Rahman Putra Alhaj diistiharkan secara rasmi sebagai Perdana Menteri (menggantikan jawatan Ketua Menteri). Pada 31 Ogos 1957, Perlembagaan baharu bagi Persekutuan Tanah Melayu (iaitu Perlembagaan Persekutuan Persekutuan Tanah Melayu) yang berpemerintahan-sendiri (atau Merdeka) diproklamasikan secara rasmi serentak dengan Proklamasi Kemerdekaan. Demikianlah perjalanan sejarah pemaktuban agama Islam dalam Perlembagaan Persekutuan yang dimaktubkan dalam Artikel 3 itu.

DALIL-DALIL CADANGAN UMNO UNTUK TIDAK MENGADAKAN PERLEMBAGAAN SEKULAR

Penjelasan tentang peranan UMNO dalam menegakkan Islam dalam Perlembagaan memberi iktibar betapa pentingnya penulisan sejarah perlu dilakukan secara kronologi. Ia memungkinkan kebenaran dapat diperkatakan seadanya. Lantaran tulisan-tulisan yang ada pada hari ini tidak memperkatakannya secara kronologi itulah yang telah menyebabkan sejak sekian lama UMNO dipersepsikan oleh pelbagai pihak (misalnya, Thomas 2005 & 2007; Fernando 2006, 2015, 2002; Lim Kit Siang 2007; Abdul Hadi Awang

1986; dan Haron Taib 2000) sebagai sebuah parti politik yang memperjuangkan Perlembagaan sekular dan seterusnya mereka mendakwa hasrat UMNO itu tertunai dengan begitu mudah kerana ia (UMNO) merupakan ‘anak emas’ British. Sekali gus, pihak-pihak berkenaan, terutamanya dalam kalangan pemimpin Parti Islam SeMalaysia, atau PAS (Abdul Hadi Awang 1986; dan Haron Taib 2000), mendakwa, tindakan UMNO mengusulkan pemaktuban Islam dalam Perlembagaan Persekutuan (melalui Memorandum UMNO-Perikatan kepada Suruhanjaya Reid 1956) itu hanyalah tajaan penjajah bagi mengaburkan mata masyarakat tempatan semata-mata. Pihak-pihak berkenaan juga menyatakan bahawa UMNO hanya mengeluarkan usul tanpa mengadakan apa-apa langkah susulan untuk benar-benar memaktubkan Islam dalam Perlembagaan Persekutuan. Sesungguhnya, persepsi dan dakwaan pihak-pihak berkenaan itu adalah tidak benar sama sekali. Pandangan negatif terhadap peranan UMNO itu timbul adalah kerana pihak-pihak berkenaan hanya melihat pada kenyataan dalam usul UMNO dalam Memorandum UMNO-Perikatan yang dihantar kepada Suruhanjaya Reid (pada tahun 1956) semata-mata, tanpa melihat peristiwa-peristiwa sebenar yang berlaku berkait dengannya dan juga situasi semasa peristiwa-peristiwa tersebut berlaku.

Demi sesungguhnya, apabila sejarah pemaktuban Islam dalam Perlembagaan Persekutuan itu ditelusuri berasaskan peristiwa-peristiwa yang benar-benar berlaku secara kronologi akan menemukan hakikat bahawa tidak mungkin pemimpin UMNO benar-benar bermaksud ingin menegakkan perlembagaan sekular dan menjadikan Islam sekadar untuk tujuan upacara (*ceremonial function*) - walaupun dalam usulnya dalam Memorandum UMNO-Perikatan (1956) kepada Suruhanjaya Reid itu dinyatakan “pemaktuban Islam sebagai agama Persekutuan tidaklah bermaksud Malaya bukan sebuah negara sekular.” Sebaliknya, ia menzahirkan hakikat bahawa kenyataan yang diberikan oleh pemimpin UMNO (khususnya Tunku Abdul Rahman) itu hanya **sekadar** untuk dijadikan satu *helah berhemah (finagle statement)* bagi mengelakkan bantahan Raja-Raja Melayu yang tidak memberi perkenan bagi pemaktuban Islam dalam perlembagaan di peringkat Persekutuan (negara). Keterpaksaan melakukan *helah berhemah (finagle statement)* itu adalah kerana, seperti telah dijelaskan, wujud dua halangan utama:

- i) Tentang Raja-Raja Melayu terhadap usaha-usaha yang ingin memaktubkan Islam dalam Perlembagaan Persekutuan
- ii) Sejak zaman berzaman, kuasa tertinggi (*ultra-vires*) dalam hal-ehwal agama Islam adalah berada pada tangan kerajaan-kerajaan negeri

Secara konvensi atau logik, dengan adanya halangan-halangan ini UMNO tidaklah sepatutnya mengadakan usul dan menjalankan langkah-langkah untuk memaktubkan Islam dalam Perlembagaan Persekutuan kerana dalam amalan tradisi orang Melayu, golongan rakyat (yang diperintah) tidak boleh membantah perintah raja, baik dari segi politik-pemerintahan mahupun sosiobudaya. Mana-mana pihak yang membantah perintah raja akan digolongkan sebagai ‘penderhaka.’ Di samping itu, sebagai Negeri-Negeri Di Bawah Perlindungan British (British Protectorate States), Raja-Raja Melayu adalah dilindungi oleh kuasa British. Ini menambah lagi kegerunan pelbagai pihak terhadap Raja-Raja Melayu. Walau bagaimanapun, kenapakah UMNO mengambil risiko untuk mengusul dan mengadakan langkah-langkah susulan untuk memaktubkan Islam dalam Perlembagaan Persekutuan? Persoalan ini sekali gus membayangkan tindakan UMNO itu melampaui untuk mengadakan perlembagaan sekular dan meletakkan Islam hanya untuk tujuan upacara (*ceremonial functions*).

Hujah-hujah bersama dalil-dalil yang menunjukkan kenyataan UMNO dalam Memorandum UMNO-Perikatan (1956) kepada Suruhanjaya Reid yang menyatakan “pemaktuban Islam sebagai agama Persekutuan tidaklah bermaksud Malaya bukan sebuah negara sekular” itu hanyalah **sekadar** satu *helah berhemah* (*finagle statement*)—bagi mengelakkan bantahan Raja-Raja Melayu yang tidak memberi perkenan terhadap pemaktuban Islam dalam perlembagaan di peringkat Persekutuan (negara)—adalah seperti berikut:

Pertama, adakah masuk akal tindakan UMNO mengusul dan menjalankan langkah-langkah susulan secara serius serta berterusan dengan terpaksa menghadapi cabaran yang sebegitu besar iaitu tentang Raja-Raja Melayu, bagi memaktubkan Islam dalam Perlembagaan Persekutuan itu hanya sekadar untuk mengadakan perlembagaan sekular dan meletakkan Islam hanya untuk tujuan upacara (*ceremonial functions*)

walhal untuk mengadakan sebuah perlembagaan sekular dan meletakkan Islam hanya untuk tujuan upacara itu tidaklah memerlukan melakukan langkah-langkah sedemikian itu? Tidakkah untuk mengadakan perlembagaan sekular dan meletakkan Islam hanya untuk tujuan upacara sudah memadai dengan apa yang sedang dilakukan oleh Suruhanjaya Reid yang sememangnya tidak mengadakan apa-apa peruntukan mengenai Islam?

Kedua, kenapakah Raja-Raja Melayu tidak memberi perkenan, malah, mengadakan bantahan, terhadap usul UMNO yang ingin meletakkan Islam sebagai agama Persekutuan? Tindakan Raja-Raja Melayu itu menimbulkan tanda tanya: tidakkah sekiranya tindakan UMNO itu hanya untuk menjadikan Perlembagaan Persekutuan sebagai perlembagaan sekular dan meletakkan Islam untuk tujuan upacara adalah selari dengan hasrat Raja-Raja Melayu yang tidak memberi perkenan untuk tujuan tersebut kerana ingin mengekalkan bidang kuasa dalam hal-ehwal terus berada di peringkat Kerajaan-Kerajaan Negeri? Oleh itu, pastilah tindakan UMNO itu mempunyai alasan-alasan lain yang lebih besar daripada hanya sekadar untuk menjadikan perlembagaan sekular dan meletakkan Islam hanya sekadar untuk tujuan upacara.

Ketiga, kenapakah pihak British turut memberi perhatian terhadap usul UMNO itu? Sekiranya tindakan UMNO itu untuk menjadikan perlembagaan sekular dan meletakkan Islam hanya untuk tujuan upacara pastilah pihak British tidak memberi perhatian, malah, menggalakkan lagi usaha UMNO itu. Namun, keadaan yang berlaku tidaklah begitu.

Apa yang benar-benar berlaku dalam sejarah ialah pemaktuban Islam dalam Perlembagaan Persekutuan itu membawa implikasi amat besar dalam perkembangan Islam di peringkat Persekutuan yang mana ini dengan sendirinya menafikan dakwaan-dakwaan pelbagai pihak yang menyatakan tindakan UMNO mengusulkan Islam dalam Perlembagaan Persekutuan itu hanya sekadar untuk menjadikan perlembagaan sekular dan untuk tujuan upacara semata-mata. Antaranya, sejak sebelum pengistiharan kemerdekaan (pada 31 Ogos 1957) lagi Kerajaan Persekutuan di bawah pimpinan UMNO (Tunku Abdul Rahman) telah bercadang untuk menubuhkan sebuah Kementerian Hal-Ehwal Agama Islam dan Jabatan Hal-ehwal Agama. Akhbar *The Straits Times* bertarikh 11 Julai 1957 (di bawah tajuk “Foundation for a great nation”) melaporkan:

“Mengenai Islam sebagai agama Persekutuan, Tunku menyatakan bahawa telah dicadangkan bahawa perlu diadakan Kementerian Hal-ehwal Agama Islam.

Walau bagaimanapun, Raja-Raja Melayu merasakan penubuhan sebagai Kementerian bagi Hal-ehwal Agama Islam Persekutuan akan menimbulkan kesan tidak baik ke atas kedudukan mereka sebagai ketua agama Islam di negeri mereka masing-masing. Sekiranya diperlukan, sebuah Jabatan Hal-ehwal Agama boleh ditubuhkan sebagai sebahagian daripada bidang tugas Yang di-Pertuan Agong.”

KENYATAAN ASAL:

“On Islam being the religion of the Federation, the Tunku said it had been suggested that there should be a Ministry for Religion Affairs.

But the Rulers felt that the establishment of a Federal Ministry for Muslim Religious Affairs would adversely affect their position as heads of the Muslims religion in their own States. If necessary, a Muslim Department of Religious Affairs would be set up as part of the establishment of the Yang di-Pertuan Agong.”

Menariknya, pada masa Tunku Abdul Rahman menjadi Perdana Menteri bagi Kerajaan Persekutuan lagi sudah terdapat begitu banyak Peruntukan (Artikel) dalam Perlembagaan Persekutuan mengenai kedudukan Islam yang berkesan dalam pelbagai aspek kehidupan (Perkara 11, 154, 76: 2, 12: 2, 97: 3, 14: 3, 71: 2d, dan Jadual 9 Perkara 74-77 Senarai Persekutuan). Artikel 11, misalnya, tidak mengizinkan sama sekali, malah, melarang keras, orang Melayu (Islam) menjadi murtad,¹² bahkan murtad merupakan satu *kesalahan jenayah* dalam konteks undang-undang Persekutuan. Perkara 12 (2) pula menyatakan: *but it shall be lawful for the Federation or a State to establish or maintain or assist in establishing or maintaining Islamic institutions or provide or assist in providing instruction in the religion of Islam and incur such expenditure as may be necessary for the purpose.*

Kedudukan Islam secara berkesan itu telah dimaktubkan dalam Federation of Malaya Constitutional Proposals (1957), iaitu Kertas Putih Laporan Suruhanjaya Reid, 1957) yang menjadi asas penggubalan Perlembagaan Persekutuan merdeka. Dalam dokumen rasmi di peringkat Persekutuan itu terdapat Artikel-Artikel berikut:

- Artikel 17: *Majlis Raja-Raja Melayu akan juga dirundingkan mengenai sebarang perubahan dalam dasar yang memberi kesan ke atas kedudukan istimewa orang Melayu atau kepentingan sah masyarakat-masyarakat lain yang dicadangkan untuk diperkenalkan melalui tindakan Pentadbiran, dan perlakuan, kewajipan atau upacara-upacara yang berkaitan dengan agama Islam, dan mengembangkannya ke peringkat Persekutuan secara menyeluruh;*

- Artikel 38 (6 d): *Tugas Majlis Raja-Raja Melayu adalah untuk: bersetuju atau tidak bersetuju dengan perlakuan, kewajipan atau upacara-upacara dalam mana-mana agama di Persekutuan secara menyeluruh;*

- Artikel 58: *Walau bagaimanapun, Raja-Raja Melayu telah bersetuju untuk memberi kuasa kepada Yang di-Pertuan Agong untuk mewakili mereka dalam apa-apa perlakuan, kewajipan atau upacara-upacara yang diperkenankan oleh Majlis Raja-Raja Melayu untuk mengembangkannya ke Persekutuan secara menyeluruh;*

- Artikel 160 (2): *Menjadikan Islam sebagai salah satu unsur paling intergral dalam pentakrifan ‘Melayu’*

KENYATAAN ASAL:

- Article 17: *The Conference (Majlis Raja-Raja Melayu) will also be consulted on any changes in policy affecting the special position of the Malays or the legitimate interests of the other communities which it is proposed to introduce by administrative action, and on the acts, observances or ceremonies appertaining to the Muslim religion, and extending to the Federation as a whole;*

- Article 38 (6 d): *One of the function of the Conference (Majlis Raja-Raja Melayu) is to: agreeing or disagreeing to the extension of any religious acts, observances or ceremonies of the Federation as a whole;*

- Article 58: *Their Highnesses have agreed however to authorise the Yang di-Pertuan Agong to represent them in any acts, observance or ceremonies agreed by the Conference of Rulers as extending to the Federation as a whole;*

- Article 160 (2): *To make Islam as one of the most integral part in the definition of ‘Melayu’.*

Selain itu, pada masa Tunku menjadi Perdana Menteri lagi, Kerajaan Persekutuan telah menggunakan peruntukan Kerajaan Persekutuan bagi membina begitu banyak masjid, menubuhkan Pusat Islam dan membantu Non-governmental Organisation (NGO) Islam seperti PERKIM. Selain itu, Seksyen-Seksyen 36 dan 37 Akta Pendidikan 1961 menghendaki sebarang sekolah yang menerima bantuan kerajaan menyediakan dan mengajar pelajaran pengajian Islam dengan syarat jumlah pelajar-pelajar yang layak mempelajarinya tidak kurang daripada 15 orang. Artikel 12 (2) (Perlembagaan Persekutuan) dinyatakan dengan jelas bahawa adalah sah bagi Kerajaan Persekutuan, selain Kerajaan-kerajaan Negeri, menubuhkan, menyelenggara dan membantu kemajuan institusi-institusi Islam atau mengadakan atau membantu

dalam mengadakan ajaran dalam agama Islam dan melakukan apa-apa perbelanjaan sebagaimana yang perlu bagi maksud itu.

Perjuangan UMNO dalam menghadapi tentangan Raja-Raja Melayu itu melambangkan ciri-ciri perjuangan cara orang Melayu iaitu tidaklah secara revolusi atau kekerasan bagi menumbangkan lawannya, apatah lagi terhadap Raja-Raja mereka sendiri. Sebaliknya, perjuangan tersebut dijalankan dengan berhati-hati, lemah lembut dan melalui perundingan.

Dalam keadaan apa sekali pun adalah mustahil UMNO berjuang untuk mengadakan Perlembagaan sekular dan mahu menjadikan Islam hanya untuk tujuan upacara (*ceremonial function*). Ini adalah tidak munasabah kerana seandainya itulah tujuan UMNO, kenapakah ia memasukkan Islam dalam Memorandum kepada Suruhanjaya Reid itu? Seandainya UMNO mahu menjadikan Islam sekadar untuk tujuan upacara dan mahu menjadikan Perlembagaan Persekutuan sebagai sebuah Perlembagaan sekular, tidakkah lebih wajar untuk mereka tidak memasukkan Islam dalam memorandum cadangan ke Suruhanjaya Reid itu sama sekali? Seandainya UMNO memang bermaksud mahu menjadikan Islam sekadar untuk tujuan upacara dan mahu menjadikan Perlembagaan Persekutuan sebagai sebuah Perlembagaan sekular, tidakkah lebih munasabah untuk UMNO tidak cakna secara konsisten mengadakan langkah-langkah untuk memasukkan Islam dalam Perlembagaan Persekutuan, lebih-lebih lagi usul UMNO untuk memasukkan Islam dalam Perlembagaan Persekutuan itu tidak mendapat perkenan Raja-Raja Melayu? Sebaliknya, kenapakah UMNO begitu cakna dan konsisten ingin memasukkan Islam dalam Perlembagaan Persekutuan walaupun tidak diperkenankan oleh Raja-Raja Melayu? Seandainya UMNO memang bermaksud mahu menjadikan Islam sekadar untuk tujuan upacara dan mahu menjadikan Perlembagaan Persekutuan sebagai sebuah Perlembagaan sekular, kenapakah Raja-Raja Melayu tidak memberi perkenan kepada usul UMNO itu, dan kenapakah pihak British turut memberi perhatian terhadap usul UMNO itu?

KESIMPULAN

Jelas bahawa penulisan secara kronologi amat kritikal bagi membahaskan peranan UMNO dalam pemaktuban Islam dalam Perlembagaan Persekutuan. Penelusuran secara kronologi

menzahirkan hakikat bahawa sesungguhnya UMNO amat serius mahu memaktubkan Islam dalam Perlembagaan Persekutuan dan tujuannya adalah tidaklah untuk mengadakan perlembagaan sekular dan meletakkan Islam hanya untuk tujuan upacara. Keseriusan UMNO itu terzahir pada hakikat ia bukan sekadar mengusulkan tetapi juga menjalankan langkah-langkah susulan secara berterusan (dari bulan September 1956 hingga Ogos 1957) sehingga termaktub juga Islam dalam Perlembagaan (Artikel 3) seperti adanya pada hari ini. Sehubungan itu, penjelasan sejarah pemaktuban Islam dalam Perlembagaan Persekutuan secara kronologi menjelaskan sendiri bahawa walaupun Tunku Abdul Rahman menyebut “pemaktuban Islam sebagai agama Persekutuan **tidaklah bermaksud Malaya bukan sebuah negara sekular**” namun pada hakikatnya adalah mustahil beliau benar-benar berhasrat begitu, sebaliknya, seperti telah diujahkan, itu hanyalah satu *helah berhemah (finagle statement)* oleh Tunku Abdul Rahman untuk mengelakkan daripada bantahan Raja-Raja Melayu yang tidak memberi perkenan bagi dimaktubkan Islam dalam perlembagaan di peringkat Persekutuan (negara). Ini tidaklah bermakna Raja-Raja Melayu menolak undang-undang Islam tetapi mahu mengekalkan kedudukan bidang kuasa hal-ehwal Islam di bawah Kerajaan Negeri masing-masing. Kenyataan Tunku itu hanyalah satu *helah berhemah* dapat dibuktikan dengan tindakan beliau sendiri yang amat serius dan cakna secara berterusan — walaupun menghadapi cabaran dari pihak istana dan pihak British — mahu memaktubkan Islam dalam Perlembagaan. Hakikat tujuan UMNO berusaha memaktubkan Islam dalam Perlembagaan Persekutuan tidaklah untuk mengadakan perlembagaan sekular dan menjadikan Islam hanya untuk tujuan upacara (*ceremonial functions*) dapat dilihat pada hasil akhir (outcomes) perjuangan tersebut iaitu termaktub Islam dalam perlembagaan (Perkara 11, 154, 76: 2, 12: 2, 97: 3, 14: 3, 71: 2d, dan Jadual 9 Perkara 74-77 Senarai Persekutuan). yang melarang orang Melayu-Islam daripada menjadi murtad. Selain itu, kerajaan pusat di bawah pimpinan UMNO telah mengadakan pelbagai kegiatan untuk membangunkan syiar Islam di peringkat negara (Persekutuan), termasuk menubuhkan Jabatan Hal-ehwal Agama Islam, pada masa sebelum merdeka lagi. Kerajaan pusat di bawah pemimpin UMNO juga telah menggunakan peruntukan Kerajaan Persekutuan bagi membina begitu banyak masjid, menubuhkan Pusat Islam dan membantu NGO Islam seperti PERKIM.

Makalah ini berhujah bahawa adalah tidak munasabah UMNO berjuang untuk mengadakan Perlembagaan Sekular dan menjadikan Islam hanya untuk tujuan upacara (*ceremonial function*) kerana untuk mengadakan Perlembagaan Sekular dan menjadikan Islam hanya untuk tujuan upacara tidaklah memerlukan mana-mana pihak melakukan perjuangan. Dengan kenyataan ini, memanglah tepat sekiranya dirumuskan bahawa tindakan UMNO itu melampaui dakwaan-dakwaan yang sering dilontarkan pelbagai pihak yang mengatakan UMNO memperjuangkan perlembagaan sekular dan menjadikan Islam hanya untuk tujuan upacara. Penafian terhadap pandangan pelbagai pihak tersebut dibuktikan memberi fakta-fakta sejarah yang dapat dibuktikan kesahihannya seperti mana diberikan dalam makalah ini.

NOTES

- 1 Perlu ditegaskan bahawa kenyataan ini tidaklah bermakna Raja-Raja Melayu menolak undang-undang Islam, - sebaliknya, ia merupakan tindakan Raja-Raja Melayu yang mahu mengekalkan kedudukan bidang kuasa hal-hwal Islam di bawah Kerajaan Negeri masing-masing.
- 2 Note by Justice Abdul Hamid on the list of points to be raised with the Rulers' representative, 3 September 1956, B/X/5/III (26), Dlm. "Jennings Papers," 1956; dan juga "Note on Hamid's dissent" dlm. Jennings Papers, 1956: 4.
- 3 Note by Justice Abdul Hamid on the list of points to be raised with the Rulers' representative, 3 Sept. 1956, B/X/5/III (26), Jennings Papers. See also 'Note on Hamid's dissent' in Jennings Papers, hlm. 4.
- 4 Memorandum Perikatan kepada Suruhanjaya Reid 27 September 1956 dlm. Penyata Mesyuarat Agung UMNO Tahun 1955/56.
- 5 *The Straits Times*, 23 February 1957 melaporkan:

"The report of Reid Commission seems destined to become a Federation best seller. It is not surprising. The first printing of 2,500 copies was sold out on Thursday. Yesterday another 2,000 copies were printed. Nearly 200,000 copies of the summary of recommendations have been printed in English, Malay, Chinese and Tamil, and distributed. All four versions of the summary carry the warning note that the purpose of the pamphlet "is to enable as many people as possible to obtain quickly some understanding of the recommendations made by the Commission, but in order to obtain full understanding, readers are advised to read the full report."

But they will not be able to do this, except in English, for at least another three weeks."

- 6 Perlu diulang bahawa pada masa tersebut Kerajaan Persekutuan Tanah Melayu adalah di bawah pentadbiran UMNO-Perikatan kerana mereka adalah dari parti politik yang memperoleh kemenangan majoriti dalam Pilihan Raya Umum pada tahun 1955.
- 7 Wakil Raja-Raja Melayu terdiri daripada Tuan Haji Mustapha Albakri bin Haji Hassan, Che Shamsuddin bin Nain, Tunku Ismail bin Tunku Yahya dan Neil Lawson sebagai Penasihat Raja-Raja Melayu; Wakil Kerajaan Persekutuan Tanah Melayu terdiri daripada Tunku Abdul Rahman Putra Al-Haj (Ketua Menteri Persekutuan Tanah Melayu merangkap Ketua UMNO-Perikatan), Dato Abdul Razak bin Dato Hussein, V. T. Sambanthan, dan Ong Yoke Lain.
- 8 Seperti mana amalan dalam mesyuarat biasa pada hari ini, sesuatu usul hanya dapat dibentangkan apabila ada salah seorang ahli mesyuarat tersebut menyokong usul tersebut.
- 9 Hal ini dilaporkan juga dalam *The Straits Times* bertarikh 12 Mac 1957 (Safeguards are Wanted for Malays: Islam as the State Religion):

"The Rulers are understood to be backing the Alliance on the controversial points in the Reid Constitutional Commission's report, which a working party headed by the High Commissioner, Sir Donald MacGillivray, is now examining. Informed sources here told the Straits Times today that the Rulers' representatives on the working party have agreed in principle to the Alliance stand on: Safeguard for the special rights of the Malays; Islam as the state religion; a single nationality for the independent Federation. The Rulers are said to be in full agreement with this. On the question of Islam as the state religion, the Rulers' representatives are said to favour the Alliance view that a declaration to this effect should be included in the constitution. However, they have insisted that this is conditional on the constitution containing safeguards ensuring that the proposed declaration does not prejudice the present position of the Muslim religion in their own states."

The Straits Times, bertarikh 12 March 1957 (UMNO and Reid):

Two questions in particular are criticised by many UMNO branches. They believe that Islam should be made the State religion of independent Malaya, and they oppose the provision for dual citizenship. It was at the request of the Rulers that the Commission made no recommendation on State religion. If, as seems likely, the Rulers change their minds, the new Constitution may meet Malay wishes.”

- ¹⁰ Peristiwa-peristiwa dalam bulan Julai 1957 itu dilaporkan dalam akhbar *The Straits Times* (bertarikh 5 Ogos 1957, hlm.6, “Their signatures will mark the birth of a Malayan nation”):

“So it came to the days last month (19 July 1957) when, in Kuala Lumpur, the Rulers first and then the Federal Legislative Council, accepted the constitutional proposals, and in London, the two houses of Parliament formally agreed to the transfer of power (29th and 31st July 1957). And now the Queen has given her royal assent to transfer her power over the Malay States and her sovereignty over the Straits Settlements of Penang and Malacca.”

- ¹¹ Artikel 11 (*Perlembagaan Persekutuan*, 1957) Kebebasan beragama:

- (1) *Tiap-tiap orang berhak menganuti dan mengamalkan agamanya dan, tertakluk kepada Fasal 4, mengembangkannya.*
- (2) *Tiada seorang pun boleh dipaksa membayar apa-apa cukai yang hasilnya diuntukkan khas kesemuanya atau sebahagiannya bagi maksud sesuatu agama selain agamanya sendiri.*
- (3) *Tiap-tiap kumpulan agama berhak—*
 - (a) *menguruskan hal ehwal agamanya sendiri;*
 - (b) *menubuhkan dan menyenggarakan institusi-institusi bagi maksud agama atau khairat; dan*
 - (c) *memperoleh dan mempunyai harta dan memegang dan mentadbirkannya mengikut undang-undang.*
- (4) *Undang-undang Negeri dan berkenaan dengan Wilayah-Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur, Labuan dan Putrajaya, undang-undang persekutuan boleh mengawal atau menyekat pengembangan apa-apa doktrin atau kepercayaan agama di kalangan orang yang menganuti agama Islam.*

- (5) *Perkara ini tidaklah membenarkan apa-apa perbuatan yang berlawanan dengan mana-mana undang-undang am yang berhubungan dengan ketenteraman awam, kesihatan awam atau prinsip moral.*

RUJUKAN

- Abdul Hadi Awang. 1986. *Konsep Negara Islam dan Matlamatnya*. Kuala Lumpur: GG Edar.
- Alliance (Perikatan). 1957. Secretary-General, 154/56, *Report to the Alliance National Council*, 4 May 1957, MNO/SUATU. Kuala Lumpur: Alliance Headquarter.
- F.M.S. (Federated Malayan States). 1956. CO 889/6. Political testament of the Alliance: Memorandum by Tunku Abdul Rahman for the Reid Commission, 25 September.
- F.M.S. (Federated Malayan States). 1956. CO 889/8. Memorandum by the Malay Forum, 6 August.
- F.M.S. (Federated Malayan States). 1956. Ivor Jennings Papers, 1956. Proposals of Their Highnesses the rulers made to the Constitutional Commission, B/X/5/III (93). 12 September.
- F.M.S. (Federated Malayan States). 1957. CO 941/85. First Meeting of Working Committee, 22 February.
- F.M.S. (Federated Malayan States). 1957. CO 941/85. Minutes of 11th Working Committee Meeting, 12 March.
- F.M.S. (Federated Malayan States). 1957. CO 941/85. Minutes of the First Working Committee Meeting, 22 February.
- F.M.S. (Federated Malayan States). 1957. CO 941/87. Minutes of the 19th Meeting of the Working Party, 17 April.
- F.M.S. (Federated Malayan States). 1957. CO. 1030/522. Telegram from CRO (Commonwealth Relations Office) to High Commissioner, 1 March.
- F.M.S. (Federated Malayan States). 1957. CO889/4. Minit ‘Hearings’ Perikatan-Suruhanjaya Reid di Dewan Majlis Eksekutif Kuala Lumpur, 27 September.
- F.M.S. (Federated Malayan States). 1957. *Federation of Malaya Constitutional Proposals. White Paper*, Kuala Lumpur: Government Printer.

- F.M.S. (Federated Malayan States). 1957. Laporan Suruhanjaya Reid. Minit Mesyuarat Jawatankuasa Kerja Penyemakan Kali Ke-6 pada 4 Mac 1957.
- F.M.S. (Federated Malayan States). 1957. Laporan Suruhanjaya Reid (yang selesai didrafkan pada 11 Februari 1957).
- F.M.S. (Federated Malayan States). 1957. Official Report of Debate in House of Lords, 29 July: 250.
- F.M.S. (Federated Malayan States). 1957. Official Report of Parliamentary Debates Commons, 19 July: 1599.
- F.M.S. (Federated Malayan States). 1957. Report of the Registrar-General on Population, Births, Death, Marriages and Adoptions. Kuala Lumpur: Government Press.
- Fell, H. (1959). 1957 Population Census of the Federation of Malaya Reports, Nos. 1-4. Kuala Lumpur: Statistic Department.
- Fernando, J. M. 2002. *The Making of the Malayan Constitution*. Kuala Lumpur: Malayan Branch of Royal Asiatic Society.
- Fernando, J. M. 2006. The Position of Islam in the Constitution of Malaysia. *Journal of Southeast Asian Studies* 37 (2): 249-266. doi:10.1017/S0022463406000543.
- Fernando, J. M. 2015. Special Rights in the Malaysian Constitution and the Framers' Dilemma, 1956-1957. *Journal of Imperial and Commonwealth History*. 43(3): 535-556.
- Haron Taib. 2000. *Model Kerajaan Islam*. Kuala Lumpur Dewan Ulama Pas Pusat.
- Jeannot Abdul Karim & Khairul Anuar Rezo. 2012. Pembentukan Skala Pengukuran Nilai Melayu: Satu Kajian Perintis. *Akademika* 82(1): 113-123.
- Lim Kit Siang. 2016. "Secular state" and "Islamic State". <http://limkitsiang.com/archive/2007/aug07/lks4452.htm> Retrieved on: 4 January 2016.
- The Straits Times*, 9 April 1957; 11 July 1957; 24 September 1957; 12 Mac 1957; 23 February 1957; 12 Mac 1957; 5 Ogos 1957.
- Thomas, T. 2005. Is Malaysia an Islamic State? In *The 13th Malaysian Law Conference 2005*. Kuala Lumpur: The Malaysian Bar (Badan Peguam Malaysia).
- Thomas, T. 2007. The Social Contract: Malaysia's Constitutional Covenant. In *The 14th Malaysian Law Conference 2007*. 29-31 October. Kuala Lumpur: Convention Centre. The Malaysian Bar (Badan Peguam Malaysia).
- UMNO. 1956. Memorandum Perikatan kepada Suruhanjaya Reid 27 pada September 1956. Penyata Mesyuarat Agung UMNO Tahun 1955/56. Kuala Lumpur: Ibu Pejabat UMNO.
- Mohamed Anwar Omar Din (corresponding author)
Fakulti Bahasa dan Komunikasi
Universiti Sultan Zainal Abidin
21300 Kuala Nerus
Terengganu
Malaysia
E-mail: odmanwar@gmail.com; odmanwar@unisza.edu.my.
- Wan Ahmad Fauzi Wan Husain
No. 1 Jalan Elektron U16/69
Denai Alam
40160 SHAH ALAM
Selangor
E-mail: d1af@live.com
- Mat Zin Mat Kib
Program Sejarah
Fakulti Kemanusiaan, Seni dan Warisan
Jalan UMS
Universiti Malaysia Sabah
88400 Kota Kinabalu
Sabah
Malaysia
E-mail: mzmkib@yahoo.com
- Junaidi Abu Bakar
Fakulti Sains Kemanusiaan
Kampus Sultan Azlan Shah
Universiti Pendidikan Sultan Idris
35900 Tanjong Malim
Perak
Malaysia
E-mail: jun@upsi.edu.my

Received: 22 July 2016
Accepted: 15 March 2017

